

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 11. avgusta 1875.

O b s e g: Ali je res kmetijskih zbornic treba? — Čemu živinski „pôsi“? — Čebela kot vremenski prerok. — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — Letna šolska sporočila. (Dalje.) — Duhovščina in politika pa prijatelji onega načela, kateremu se dandanes pravi „modus vivendi.“ — Mnogovrstne novice. — Policijski komisar. (Dal.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Ali je res kmetijskih zbornic treba?

Kar je knez Lichtenstein v svoji velećenjeni knjiŹici, ki razpravlja tako imenovano „Interessenvertretung“, povdaril med drugim tudi potrebo kmetijskih zbornic, so se nekateri ĉasniki in med njimi najbolj „Vaterland“ poprijeli tega predmeta ter ga v Lichtensteinovem smislu v svojih listih obdelovati začeli. Tako je storil tudi „Slov. Gospodar.“

Ĉeravno mi radi priznavamo blagi namen, ki ga ima velećenjeni moŹ naše stranke knez Lichtenstein, in pritrdimo mnogim nasvetom, ki jih razvija v omenjeni knjiŹici, in isto tako radi priznavamo, da tudi „Vaterl.“ in „Slov. Gosp.“ vodi le skrb za blagor kmetijskega stanú, moramo vendar naravnost reĉi, da se nikakor ne skladamo Ź njimi o tem, da bi kmetijske zbornice po enaki osnovi kakor zbornice trgovske nam koristne in zarad tega potrebne bile, dokler imajo deŹele svoje kmetijske druŹbe, katerih naprava veĉidel sega v preteklo stoletje nazaj, so tedaj Źe vrašĉene v narod vsake deŹele. Ĉe pa „Slov. Gosp.“ si misli „kmetijske zbornice“ tako, da bodo le kmetje med seboj sedeli v zbornici in se ptezali za svojo korist, moti se zeló. Kakor so trgovske zbornice sestavljene iz trgovcev, malih in velikih obrtnikov in pa zastopnikov rudarij, tako bi tudi kmetijske zbornice bile zmes velikih in malih posestnikov, katerih interesi so si mnogokrat navskriŹ. Zbornice advokátov pa so celó omejene na svoje ozko podroĉje; od njih svet nikoli nič ne sliši. Isto tako bi smeli zdravniki zahtevati svoje zdravniške zbornice, pa jih še nikoli niso, zadovoljni so z zdravniškimi druŹtvi.

Trgovske in obrtnijske zbornice so zgolj birokratiĉen aparat, po volilnem stroji sestavljen, ĉegar naĉelniki še le obveljajo, ĉe so ministru trgovstva po volji. Njih delavnost je omejena na mize pisarnice; njih sklepi nimajo veĉe veljave, kakor da jih vlada za svoje mnenje vpraša, po zaslišanem mnenji pa storí kar sama hoĉe. Ker vzdržanje zbornice potrebuje denarja, se ta denar nabira po posebnih prikladah na davke trgovcev, obrtnikov in rokodelcev. Po gori omenjeni zmesi zastopnikov trgovstva, obrtnijstva in rudarstva si je minister Schmerling, ko je delal 1861. l. osnovo deŹelnih zborov, bil gotov, da veĉi del trgovskih in obrtnijskih zbornic bode v deŹelne zborove poslalo zastopnike nemštva in s tem v deŹelnih zborih proti

slovanskim zastopnikom množil nemĉurski kontingent. Tako se je zgodilo na Ĉeskem, Štajarskem in Kranjskem, ki je le enkrat tako sreĉno bilo, da so nadvladali narodnjaki; kam pa najbolj merijo te zbornice, to je nam vsem še v živem spominu, kako je pl. Vesteneck s pripomoĉjo birokracije in beriĉev stvaril novo zbornico Kranjsko.

DruŹbe kmetijske so prostovoljne zastopnice kmetijstva; one so Źe bile takrat, ko ni bilo niti narodnega niti verskega razpóra; one nikomur davka ne nakladajo, ki prostovoljno noĉe donesti pripomoĉi; one niso omejene na pisarnico med štirimi stenami; one povzdignejo svoj glas za blagor kmetijstva, kedar koli je treba. Da pa one s trgovskimi zbornicami vred nič ne opravijo, ĉe vlada noĉe, to preoĉitno kaŹe, da še nismo dobili cenejše solí za ŹiveŹ ĉloveški in Źivinske solí, ĉeravno so druŹbe kmetijske in zbornice trgovske Źe veĉkrat ptezale se za to dobroto.

Ĉe morebiti slovenskim rodoljubom na Štajarskem ne zadostuje druŹba kmetijska v Gradcu, ki nekđaj pod krilom neumrlega Ivana ni delala razloĉka med Slovenci in Nemci Štajarja, ker je blagi gospod še rogovileŹe nemĉurske v druŹbi kmetijski Kranjski enkrat ostro šibal v Ljubljani, naj skusijo, da se predruŹgaĉi druŹba ondašnja. — Naj v dokaz, da druŹbe kmetijske so dejansko delavne za prid kmetijstva, opomnimo le še to, da starodavne slavne gospodarsko-patriotiĉne druŹbe v Pragi ni veĉ; vlada jo je razpuštíla in na njeno mesto postavíla „landeskulturrath“. Zbornice kmetijske ne bi prišle nikoli v tako nevarnost, ker naĉelniki njih bili bi moŹje vladni.

Po vsem tem naj zdaj še dodamo neko poroĉilo druŹbe kmetijske Kranjske sl. ministerstvu kmetijstva leta 1871, ki bode potrdílo to, kar smo ravnokar rekli o zbornicah trgovskih.

„Na predlog, ki ga je trgovska in obrtnijska zbornica v Hebu (Egger) na Ĉeskem predloŹila c. k. ministerstvu za trgovstvo: „da bi se zarad primernege zastopanja kmetijskih koristi v zbornicah trgovskih in obrtnijskih naredíli posebni odseki za zadeve kmetijstva, v katere bi se poslali poslanci, ki jih volijo zemljiški posestniki“, — je c. kr. ministerstvo kmetijstva z dopisom od 26. novembra leta 1870, števí. 6231/2373, kmetijsko druŹbo pozvalo, da pové svoje mnenje o tem predlogu.

Glavni odbor kmetijske druŹbe ni mogel omenjenega predloga odobriti in je poroĉal, kakor se to vidi iz naslednjega sporoĉíla, tako-le:

„Glavni odbor kmetijske družbe je na tanko prevdaril vse razloge, ki jih je omenjena trgovska zbornica navedla, da bi dokazala potrebo posebnih kmetijskih odsekov v trgovskih zbornicah, ter bo pokazal, kako slabi so njeni razlogi in kako lahko se dadó ovreči.

Trgovska zbornica najprej to povdarja, da kmetijske družbe svoji nalogi ne vstrežajo popolnoma. Tega očitania v tem besednem pomenu glavni odbor kmetijske družbe tudi ne izpodbija; vprašati pa vendar more: ali bi se ne moglo to še bolj očitati trgovskim in obrtniškimi zbornicam, kar se tiče njihovega posla? — Ozrimo se nekoliko nazaj in pogledimo, kaj so kmetijske družbe že storile, pa bomo radi pripoznali, da so ravno kmetijske družbe edine plodnosne naprave, ki so v našem cesarstvu za povzdigo kmetijstva vsaj nekaj, in mnoge tudi mnogo storile. Ali bi se bile pač mogle kmetijske družbe skozi 50 in še celó skozi 100 let brez najmanjše državne podpore vzdržati, ako bi ne bile nič drugega, nego mrtve naprave brez vsega uspeha in brez posebne koristi? Ali se ne nahajajo ravno v kmetijskih družbah skoraj vsi kmetijski gospodarji kot udje, ki imajo glavo in srce za ravno iste namene in koristi, ki jih zastopajo kmetijske družbe? Ali niso kmetijske družbe skozi leta in leta c. kr. vladi svetovale in sporočevale na vsako vprašanje, kedar koli se je vlada bodi-si o katerej koli zadevi do njih obrnila? In ako njenih dobrohotnih nasvetov in načrtov novih postav vlada čestokrat ni hotela sprejeti tako, kakor je družba želela, ali so tega krive kmetijske družbe?

Če tedaj trgovska zbornica v Hebu zavoljo prenarredbe zemljiških davkov razlaga potrebo posebnih kmetijskih odsekov v trgovskih zbornicah, potem se vidi, da še ne pozna ne srenjskih in deželnih zastopov, ki so po postavi poklicani, da imajo takrat nazočiti biti, ko se bo reševala prenarredba zemljiškega davka. Mar se bodo o tej zadevi vprašale kmetijske zbornice, in ali se bočejo družbe kmetijske kar nepoklicane mešati v to stvar? Naša dežela Kranjska si je volila v komisije za uravnavo zemljiškega davka take možé, katerim smejo naši kmetijski gospodarji z najboljšo vestjo zaupati svoje koristi, pa smemo tudi misliti, da se je ravno tako zgodilo tudi po drugih deželah.

Ako ima trgovska zbornica v Hebu srce, ki zares tako gorko čuti za blagor kmetijski, zakaj pa ni ona z drugimi sorodnimi zbornicami že davno olajšala davka avstrijskim obrtnikom in rokodelcem? Čemu častita trgovska zbornica v Hebu išče po daljavi to, kar jej stoji tako blizu?

(Konec prihodnjič.)

Čemu živinski pôsi?

Ni je kmalu reči tako malovredne in zato tako nepotrebne kakor je postava, da nobena goveja živina se ne sme, tudi kedar kuge ni v deželi, na sejm prignati brez „pôsa“ ali potnega lista. Ko bi te pôse, ki so prav za prav zdravniška spričala, podpisovali in dajali živinozdravniki, no, naj bi bili, ker bi resnični bili! Zdaj pa, ko jih dajó župani, ki niso živinozdravniki, niso drugega kakor to, da ljudem nov davek, županom pa mnogo pisarije nakladajo brez vse koristi in morebiti celó na škodo deželi. Naj se le pomisli, da župani brezozirno samo na besedo lastnika živine take liste dajejo, in vsak sam lahko potem sodi, koliko so taki listi vredni, čeravno stanejo po 10 kr. Pa kako je ljudstvo tudi zbegano, to vidimo skoraj na vsakem sejmu. Eni si priskrbé take liste, drugi ne,

in tako potem zunaj sejma čakajo, kje bodo kakega župana vjeli, da jim take liste naredí. Treba je tedaj, da sl. deželni zbor to reč v natančni pretres vzame in take liste o zdravem času popolnoma odpravi.

Če pa morebiti sl. deželni vladi to moje pismo pred oči pride, naj ona to reč resno prevdariti dá in potem odpravi nepotrebno nadlego. Če je v družih deželah tudi ta postava, je le tam kaj vredna, kjer živinozdravniki ogledajo vsako na sejm gnano živino in potem jej pišejo potni list; kjer pa župani, ki nimajo zdravniškega patenta, te potne liste dajejo, so — naj naravnost rečem — toliko vredni, kakor da bi jaz ljudém naše vasí spričala dajal, da so zdravi!

V Paradišči 25. julija 1875.

M. Illovar v imenu več družih.

Čebela kot vremenski prerok.

„Vreme prej vedeti“, koliko ljudi si že ni tega želelo? Menda vsak — več ali manj. Vreme po naravnih vodilih spoznavati in prerokovati, se je zato že mnogo ljudi — učenih in neučenih — trudilo in prizadevalo; kako z malim uspehom in gotovostjo, vsi vemo. Vse vremensko prerokovanje ni toliko vednost, kakor le ugibovanje. Pri vsem tem ljudje le ne opustijo nehvaležnega posla, ampak drug čez drugega hoče več in boljše vedeti. Tudi čebelarji nočejo biti zadnji, ampak svoje čebele pridno opazujejo, ter po njih izletu, letanji in zadržanji srčno prerokujejo, kakor da bi bilo „drukano“. Ali pa tudi sami sebi trdno verujejo, ne morem jaz odgovarjati, naj si odgovarja vsak čebelar rajše sam.

Da je lepo ali grdo vreme s tankim čutom nekaterih živali v zvezi, to je gotovo, dasiravno ne vemo vzroka in si reči ne moremo razjasniti. Da je temu res tako, nam kaže tudi to, da vsa ljudstva, ki drug drugega ne umejo, ki celó ne vedó, da je to ali uno ljudstvo na svetu, vendar enake reči pri živalih opazujejo. Zato rego (zeleno žabico) vsa ljudstva opazujejo, kdaj in kako reglja; „vreme se bo spremenilo“, ker ptiči pojó, ribe iz vode poskakujejo, povodne ptice se potaplajo, mačke se umivajo itd., celó jetnik opazuje pajka v kotu svoje ječe, ki je mnogokrat boljši prerok, kakor v oknji viseči zrakomer (barometer).

Kaj je potem čuda, da tudi čebelar svojim ljubljencem verjame, ter po njih zadržanji prerokuje! Toliko bolj je to namišljeno prerokovanje verjetno, ker enake reči zapazi Lah pri svoji rumeni, kakor Nemec pri svoji črni in Slovenec pri svoji sivi čebeli.

Tedaj pogledimo, kako vreme je čebelar pri svojih čebelah opazil.

Dež in hudo vreme pomeni, če čebele čez pol dne močno in nepokojno sem ter tje letajo, ter vsakega, kateri jim na pot pride, brez vzroka pikajo; ravno tako, če čebele razen ob času rojenja pri lepem vremenu nočejo iti na pašo, ampak leno skončnico zasedajo.

Če čebele prezgodaj, pred solnčnim izhodom vstajajo in letajo, pride večidel hud dež in ploha; nasproti, če čebele pozno vstajajo in zložno na pašo gredó, pomeni lepo vreme. Švicarski čebelar pravi: „čebela je pozno vstala, vreme bo ostalo (lepo) namreč.“

Kedar čebele do poznega večera pridno nosijo, se vreme spremeni ter slabo vreme postane.

Če na večer deževnega dneva čebele veselo ven in noter letajo, je upati lepega vremena, vsaj za prihodnji dan.

Skoraj gotovo nastane slabo vreme, če čebele v tropah le v eno ali drugo stran letajo.

Kedar čebele čutijo hudo vreme in plohe (vihar in nevihte), trgajo trotovno zalego, če tudi čebelno, se je

posušé in strdé, imaš krompirjev „zago“, ki se dá hraniti leta in leta nepokvarjen.

Tudi zmrznjeni krompir, ki ni več za kuho, in, ako se odtopi, kaj rad gnije, se dá vporabiti za napravo skroba, kajti v takem krompirji se celice stržejo ter sok jame gnjiti, a skrob je nepokvarjen.

Ubogim kmetom najbolj kaže si tako pomagati, da napravijo iz krompirja moko ali zago. Večim posestnikom pa, ki imajo dovelj žita za vsakdanji kruh, je svetovati, da napravljajo krompirjev skrob, kajti iz njega (skroba) delajo v novejših časih mnogo žganja in piva (pira), ki je jako dobro in se nič ne razločuje od ječmenovega piva. Dr. Bach („Studien u. Lesefrüchte aus dem Buche der Natur“ II. Bd.) nasvetuje pivovarjem, naj iz krompirjevega skroba delajo pivo, kajti 1) prihrani se na zemljišču prostora. Ista njiva dobro obdelana, bode dala štirikrat več krompirja in skroba za pivo, kakor če se z ječmenom obseje za pivovarno; 2) rabi se manj prostora za shrambo skroba, kakor za ječmen; 3) krompirjev skrob se lahko ohrani leta in leta nepokvarjen, ter zamore v gladnih letih nadomestiti moko iz žita.

Napravljajo pa iz krompirjevega skroba tudi sladkor (cuker), ki pa se nerad strdi ali kristalizuje, ter ostane sluzni cukor (sirop). Najbolje žganje delajo iz krompirjevega sladkora, kakor ga tudi rabijo v sladkornicah (pasticerijah) in po dr. Gall-ovi metodi za galizovanje, to je, zboljšanje kislega vina. Na Nemškem, posebno v Šleziji, napravljajo iz krompirja vino, katero prodajajo pod imenom „ogerskega vina“, da, celó za Madera-vino. Tega pa pošteni Slovenci nimajo potrebe, kajti imajo dobro izvrstno vinsko kapljico iz grozdja. (M. S.*)

Ali je res kmetijskih zbornic treba?

(Konec.)

Ako nadalje trgovska zbornica v Hebu povdarja posebno to, da je v centralnih in subvencijskih odborih večina takih mož, ki niso kmetijski gospodarji, moramo jej kar naravnost povedati, da se je, vsaj kar se tiče naše dežele, prav zeló zmotila; razun blagajnika in še enega vsestransko izvedenega pravnika, ki razmere naše dežele izvrstno dobro pozná, so vsi drugi odborniki skušeni gospodarji; tako je v centralnem odboru in tako je tudi v odborih kmetijskih podružnic. Trgovska zbornica v Hebu naj drugikrat, kedar bo zopet imela kaj očitati kmetijskim družbam, navede boljše in tehtnejše vzroke v dokazovanje svojih trditev, nego so dosedanji.

Kdor tedaj vse to le površno prebere, kar je trgovska zbornica v Hebu naštela, da bi dokazala potrebo posebnih kmetijskih zbornic ali pa odsekov v zbornicah trgovskih, pripoznati mora vsak, komurkoli je znana uredba kmetijskih družeb in njenih pravil, da so vsi ti razlogi popolnoma prazni in publi; le en sam razlog bil bi resničen, in prav ta brž ko ne je „novo idejo“ kmetijskih odsekov v trgovske zbornice poklical v življenje. Glasí se pa omenjeni razlog tako-le: „Po posebnih kmetijskih odsekih v zbornicah trgovskih zmanjšali bi se nadavki, ki jih plačujejo obrtniki v zdrževanje trgovskih zbornic.“

Kakor se vidi, govóri tukaj častita trgovska zbornica v Hebu kakor Cicero „pro domo sua“ in lepo bi se imeli zahvaliti kmetijski gospodarji, posebno

manjši posestniki, ako bi se jim vrh tega, da so že tako čez in čez preobloženi z davkom, naložil še poseben davek za trgovske zbornice!

Ali je pač trgovska zbornica v Hebu že katerikrat vzela v poštev, če je to, kar je storila ona za trgovske in obrtniške koristi na Českem, toliko vredno, kolikor znesejo priklade na davek, ki so jih plačevali dosihmal trgovci in obrtniki za vzdržanje trgovskih zbornic? Ali misli to breme tudi še kmetijskim gospodarjem naložiti? Pač bi bilo nespametno, da bi morali zastopniki kmetijstva samo zavoljo tega sedeti v kmetijskem odseku, da bi dobili taki možje iz trgovstva in obrtništva večino, ki o kmetijstvu prav nobenega pojma nimajo!

Vsi ti na tanko prevdarjeni razlogi, ki smo jih tukaj našteli, kažejo dovolj jasno, da bi bila za povzdigo kmetijstva gotova nesreča, ako bi se za zastopanje kmetijskih zadev naredili v trgovskih in obrtnijskih zbornicah posebni odseki; pa bi se tudi, vsaj v naši deželi, med kmetijskimi gospodarji zbudila velika nejevolja, ako bi se jim na davek, katerega imajo že tako preveč, naložile še priklade za vzdrževanje trgovskih zbornic.

Gotovo je tudi res, da taki možje, ki iz golj lju-bezni do kmetijstva v družbo kmetijsko stopijo in prostovoljno letne doneske odrajujejo, več koristnega za kmetijstvo storé, nego taki, ki po vpeljanih volitvah radi ali neradi v take odseke ali zbornice pridejo.

Ako bi se pa zgoditi utegnulo, da bi zopet ravno tisti možje, ki so bili do zdaj od občnih ali pa podružničnih zborov v glavne ali podružnične odbore izvoljeni, prišli potem v kmetijsko zbornico, imela bi dežela zopet ravno iste kmetijske zastopnike, toda s tem razločkom, da bi potem kmetijski gospodarji morali plačevati nov davek, katerega jim zdaj plačevati ni treba.

In kako revno podobo bi imel kmetijski zastop v trgovskih zbornicah, ki bi znabiti štel le kakih 4—5 mož, v primeri z dosedanjimi glavnimi odbori kmetijskih družeb, katere imajo, razun glavnega odbora tudi še v podružničnih odborih cele dežele, svoje zastopnike in svetovalce, katere glavni odbor v vseh važnejših kmetijskih zadevah za njihovo mnenje in nasvèt poprašuje.

Nadalje se ne smé misliti, da bi bile kmetijske družbe suhoparne birokratične naprave, kakor so zbornice trgovske današnji dan, katerih delovanje ne sega dalje, nego do zelene mize med štirimi stenami kake uradniške pisarnice. Kmetijske družbe so učiteljice poljedelstva; one djansko podpirajo kmetijske gospodarje z različnim seménjem, sadnim in murbovim drevjem; delajo skušnje z nasétvami; izdajejo podučne časopise in knjige; vzdržujejo in podpirajo kmetijske učilnice, podkovne šole itd.

Vse to pa izvršujejo s toliko večo gorečnostjo, ker jih vodi zavést, da so ob enem tudi zaupnice in svetovalke sl. c. k. vlade.

Vse to omenivši in ker se je tudi kmetijski shod na Dunaji, poklican od c. k. ministerstva za kmetijstvo, enoglasno odločil zoper napravo kmetijskih zbornic, mora glavni odbor družbe kmetijske Kranjske zdaj še toliko bolj protestovati zoper ono polovičnost, katero misli trgovska zbornica v Hebu pod naslovom: „kmetijski odseki“ v trgovske zbornice vriniti.“

*) Ponudba jako draga! Prosimo.

Vred.